

Innst. S. nr. 178

(2001-2002)

Innstilling fra forsvarskomiteen om Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1. januar - 31. desember 2001

Dokument nr. 5 (2001-2002)

Til Stortinget

1. INNLEDNING

I Dokument nr. 5 (2000-2001) legger Ombudsmannsnemnda for Forsvaret frem sin innberetning om virksomheten i 2001. Etter vedtak i Stortinget høsten 1997 består Ombudsmannsnemnda i perioden 1. januar 1998 til 31. desember 2001 av følgende personer:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Ingeborg Botnen, Rjukan
Dagfinn Hjertnes, Florø
Brit Hoel, Arendal
Karen Margrethe Mjelde, Sandnes
Ivar Skjerve, Steinkjer
Inge Wold, Råde

Ombudsmannsnemnda avholdt i 2001 5 møter og har foretatt befaringer til følgende militære tjenestesteder:

Bardufoss hovedflystasjon
6. divisjon, Heggelia
Setermoen garnison
Heggelia garnison
Trenregimentet, Sessvollmoen
HM Kongens Garde, Oslo
SDS/BSMA, Horten
Krigsskolen, Linderud

Nemndas omtale av de enkelte befaringer og informasjonsbesøk er referert på sidene 27-33. Protokoll fra nemndas møter og befaringer følger dessuten innberetningen som utrykte vedlegg.

Nemnda var i 2001, som tidligere representert, på Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret. Ombudsmannen og avdelingsdirektøren har som vanlig gitt orientering om ombudsmannsordningen ved mange av de kurs for tillitsvalgte som ble avholdt ved forskjellige avdelinger, til sammen 38 kurs.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal har i 2001 funnet sted ved orientering i enkelte møter med personellorganisasjonenes representanter under nemndas befaringer. Ombudsmannen har dessuten forelest om ombudsmannsordningen ved Befalskolen for Marinen (BSMA) i Horten og for militærpolitibefal på kurs avholdt ved Luftforsvarets skoler, Stavern.

2. GENERELLE SPØRSMÅL

2.1 Klagesaker

Som det vil fremgå av innberetningens omtale av de individuelle klagesaker behandlet Ombudsmannen i 2001 87 klagesaker. Avgjørelsen ble endret i favør av klageren i 40 pst. av klagetilfellene. Medholdsandelen ligger noe over gjennomsnittet for de senere år. Antallet klager i gruppen "sosiale saker", som omfatter botillegg og andre sosiale stønader, er fortsatt lavt.

I 10-årsperioden 1992-2001 er andelen av det totale antall soldatklagesaker i denne gruppen gått ned fra ca. 40 pst. til ca. 12 pst. Årsaken til dette antas å ligge i at mannskaper som har forsørgeransvar som regel søkes plassert i tjeneste nærmest mulig hjemstedet, og at reglene i de senere år er bedre tilpasset soldatenes faktiske sosiale problemer. Denne positive utvikling antas også å ha sin forklaring i at de avdelingsvise velferdskontorer sammen med Velferds- og vernepliktsavdelingen i FO utøver et godt og betryggende skjønn ved behandlingen av mannskapenes sosiale problemer.

Nemnda har med tilfredshet merket seg at omstillingen og nedbemanningen i Forsvaret hittil har foregått i en positiv atmosfære uten å ha medført et økende antall klagesaker. Det er heller ingen økning i antallet klager fra det sivile personell i Forsvaret.

2.2 Disiplinærsituasjonen

Det totale antall refselsler gikk i perioden 1988-1998 tilbake fra 11 239 til 3 113 refselsler.

I 2000 er refselsesantallet gått ytterligere tilbake.

Av Generaladvokatens statistikk fremgår at det samlede antall refselsler i 2000 var 2 399 - en reduksjon på 5 pst. i forhold til 1999. Vurderes refselsesantallet i forhold til antallet soldatårsverk finner man en mer korrekt målestokk for refselseshyppigheten i Forsvaret.

Denne viser at det i 1988 ble ilagt 0,51 refselsler pr. soldatårsverk mot kun 0,14 refselsler pr. soldatårsverk i 1999 og 0,15 i 2000. En tilsvarende oversikt over refselsesantallet i 2001 vil først foreligge senere dette år. Statistikken for 2000 viser at det i forhold til 1999 er en mindre økning i antallet refselsler i både Sjøforsvaret og Luftforsvaret og fellesinstitusjonene. Denne økning blir imidlertid mer enn oppveiet av en klar tilbakegang i refselsler ved Hærens avdelinger.

Ulovlig fravær er den vanligste overtredelse. I 2000 utgjorde 38,9 pst. av overtredelsen ulovlig fravær mot

30,9 pst. året før. Brudd på rusmiddelreglene økte fra 5 pst. i 1999 til 19,1 pst. i 2000. "Brudd på tjenesteplikter" er fortsatt en stor gruppe blant de registrerte refselsler, men synes å ha en synkende andel av det totale antall refselsler. Bot er fortsatt det desidert mest brukte refselsmiddel idet 78 pst. av refselsene i 2000 ble avgjort med bot.

Refselsesmidlet "frihetsinnskrenkning" ble brukt i 9,8 pst. av tilfellene, mens arrest kun ble anvendt i 7 pst. av tilfellene. 5,3 pst. av refselsene er avgjort med refselsesmidlet "irrettesettelse". Klagehyppigheten til 1. klageinstans økte fra 9,7 pst. i 1999 til 11,3 pst. i 2000.

2.3 Forsvarets bekjempelse av narkotikaproblemet ved militæravdelingene

Nemnda har de senere år funnet grunn til å påpeke behovet for effektivisering av Forsvarets innsats mot narkotikabruk blant Forsvarets personell.

Statistikken for narkotikagruppens virksomhet de to siste årene viser følgende utvikling:

	1999	2000	2001
Justissaker (politianmeldt)	1 156	1 295	1087
Beslag - narkotika	298	394	346
Hundekontroll/inspeksjoner	383	369	359

Narko-Nord har rapportert om en nedgang på ca. 30 pst. fra 2000 til 2001 både når det gjelder justissaker og antallet narkobeslag. Narko-Sør melder om en viss økning i antallet justissaker i 2001 i forhold til 2000.

Nemnda forutsetter at den bedre ressurstilgang for bekjempelse av narkoproblemene i Forsvaret holdes ved like. Utviklingen synes å gå i retning av en generelt mer liberal holdning til narkotikabruk blant ungdom i vårt samfunn. Nemnda understreker derfor behovet for en bredt anlagt bekjempelse av narkotikaproblemet i Forsvaret.

2.4 Velferdstjenesten

Ombudsmannsnemnda har over flere år vært opptatt av å sikre våre militære mannskaper et mest mulig likeverdig velferdstilbud.

Nemnda anser velferdstjenesten som svært viktig for mannskapenes trivsel og effektivitet i tjenesten.

Innføringen av systemet med differensierte minimumssatser til velferdsformål mener nemnda er et viktig bidrag til sikring av et mest mulig likeverdig velferdstilbud. De differensierte minimumssatser er basert på avdelingenes beliggenhet, størrelse og standard.

Imidlertid er nemnda gjort kjent med at forsvarssjefens iverksettelsesdirektiv for innføring av slike minimumssatser bare i begrenset utstrekning blir etterlevet av militæravdelingene. Dette gjelder særlig for avdelinger i Hæren og Luftforsvaret.

Den manglende etterlevelse av direktivet medfører derfor at den tilsiktede likebehandling av soldatene

ikke oppnås. Årsrapporten for Forsvarets Velferdstjeneste viser at en rekke avdelinger, særlig i Hæren og Luftforsvaret, anvender et betydelig lavere beløp pr. tjenestegjørende dag enn minimumssatsene skulle tilsi. Nemnda vil understreke at systemets forutsetning er at avdelingssjefene skal tildele sin velferdsavdeling et beløp som ikke ligger under de oppsatte minimumssatser.

Saken ble tatt opp i fjorårets melding fra nemnda til Stortinget, hvoretter forsvarskomiteen i Innst. S. nr. 315 (2000-2001) anmodet Forsvarsdepartementet om å "sørge for at direktivet blir etterlevd".

Nemnda er ikke kjent med hvilke tiltak komiteens anmodning har medført, men har fått opplyst fra ansvarlige for velferdstjenesten at det i 2001 synes å ha funnet sted en viss utvikling i positiv retning. Det er imidlertid fortsatt en lang rekke avdelinger i Hæren og Luftforsvaret som ikke oppfyller minimumssatsene eller som unnlater å rapportere om sine budsjetteringer til velferdsformål.

Nemnda finner igjen å måtte minne om at Stortingets samlede bevilgninger til forsvarsformål forutsetter at velferdstjenesten ved avdelingene tildeles midler etter et saklig behov hvorav minimumssatsene skal danne en nedre grense.

Nemnda er kjent med at Personellstaben i FO i sin rapport til Forsvarssjefen har opplyst at avdelingenes underbudsjettering til velferdsformål i første rekke har medført manglende innkjøp og vedlikehold av velferdsmateriell.

Staben har derfor som et aktuelt tiltak antydnet at alle velferdsmidler overføres til et felles kapittel under sentral velferdsfaglig styring.

2.5 Voksenopplæring

Voksenopplæringen i Forsvaret (VO) skal heve den sivile kompetansen hos vernepliktige mannskaper, vervede og kontraktsbefal.

VO skal være en kompensasjon for tap av utdanning og yrkespraksis som følge av lovbestemt førstegangstjeneste. VO bidrar også til meningsfull utnyttelse av fritiden.

I voksenopplæringens regi er det også arrangert kurs spesielt tilrettelagt for elever med lese- og skrivevaner.

Med et økende innslag av soldater med innvandrerbakgrunn, må en vente seg et økende behov for perfektioneringsopplæring i norsk.

Forsvarets voksenopplæring har de senere år hatt et nært samarbeid med sivile arbeidskraftmyndigheter med sikte på å tilpasse kurstilbudene etter arbeidslivets behov, og således redusere antallet soldater som dimitterer til arbeidsledighet. På denne måte har Voksenopplæringen i Forsvaret gitt viktige bidrag til å holde arbeidsløsheten nede blant ungdommen.

I 2001 har VO disponert et budsjett på 121 mill. kroner. Personellets interesse for VOs undervisningstilbud har gjennom året vist seg svært stor, og budsjettmidlene er i sin helhet gått med. Det er rapportert at budsjettet og ikke personellets interesse er den begrensende faktor for virksomheten.

Budsjettet for 2002 er angitt å være 114,5 mill. kroner og er tilpasset et redusert antall personer i målgruppen. Nemnda vil anbefale at VOs budsjett opprettholdes på et nivå som sikrer at undervisningstilbudene oppleves som en reell kompensasjon for det studie- og opplæringstap militærtjenesten medfører.

På denne bakgrunn mener nemnda at budsjettmidlene fortsatt bør disponeres og fordeles som øremerkede midler fra sentralt hold, slik at samordnede undervisningstilbud blir sikret nødvendig økonomisk oppfølging.

Nemnda tillater seg å bemerke at VOs ulike tilbud for fritidsstudier også bidrar til å holde mannskapene borte fra mulige rus- og stoffmiljøer ved tjenestestedene.

Omstillingen i Forsvaret har medført at de lokale VO-kontor også er blitt utnyttet for etterutdanning og opplæring blant det tilsatte personell, bl.a. i forbindelse med overføring til ny stilling. Nemnda vil anta at den videre restrukturering av Forsvaret kan medføre behov for å anvende VOs personellmessige ressurser til ytterligere opplæringstiltak blant det tilsatte personell.

Nemnda vil derfor advare mot organisasjonsmessige endringer som kan redusere mulighetene for slik fleksibel anvendelse av VO-ressursene.

I betraktning av den betydelige kapasitet og innsikt i pedagogikk og pedagogiske systemer som finnes i VO-

systemet, synes det etter nemndas mening å være aktuelt å utvide muligheten for større anvendelse av Forsvarets VO-tjeneste i Forsvarets ordinære skolevirksomhet, som befalsskoler, fagskoler etc.

I 2001 har en blant de menige mannskaper opplevd en økende etterspørsel etter sertifiserende kurs innen områder som for eksempel vektor, yrkessjåfør (inklusive ADR, stroppekurs, tankkurs etc.), anleggsmaskin, truck, kran og sikkerhetskurs offshore. Dette er kurs som ikke er lette å finne i det offentlige skolesystemet, og private alternativer er som oftest meget dyre.

VO-tilbudet får en meget god presentasjon når de vernepliktige møter til rekruttskole. Her går man også gjennom en karriereplan for tjenestetiden. Utfordringen er imidlertid å få gitt informasjonen på et tidligere tidspunkt, slik at personellet kan planlegge hva man vil gjøre mens man er inne til tjeneste, før man møter. En viktig samarbeidspartner for VO burde derfor være Vernepliktsverket og sesjonene.

Nemnda vil anbefale at dette vurderes nærmere.

2.6 Ordinær permisjon under førstegangstjeneste

Mannskapenes tillitsvalgte hadde med henvisning til utvidelsen av ferieordningen for lønnstakerne, reist krav om en tilsvarende utvidelse av soldatenes rett til ordinær permisjon under førstegangstjenesten.

Forsvarets overkommando fant ikke å kunne imøtekomme kravet. Nemnda har intet å bemerke til avgjørelsen. Den forlengede ferie er innført ved tariffavtale og gjelder kun de lønnstakere som omfattes av slike tariffavtaler.

2.7 Oppbevaring av alkohol på militært område

Landsutvalget for tillitsvalgte i Forsvaret har anmodet FO om å endre gjeldende reglement slik at det kan åpnes for lokale løsninger vedrørende oppbevaring av alkohol på militært område.

Dagens reglement er basert på et generelt forbud mot slik oppbevaring, men at det med forsvarssjefens tillatelse kan gjøres unntak.

Soldattillitsmennenes anmodning ble tatt opp til behandling, og FO har i sitt vedtak bl.a. uttalt følgende:

"Nåværende regler i FSJ rusmiddeldirektiv om oppbevaring av alkoholholdige drikkevarer på militært område opprettholdes. Det vil ikke bli gitt anledning til å etablere lokale ordninger eller tilpasninger for oppbevaring av alkohol på militært område for vernepliktige mannskaper."

Nemnda har ingen merknader til FOs vedtak.

2.8 Øvelse "Joint Winter 2001", påstand om fysiske overgrep mot tilfangetatte soldater

I Ombudsmannsnemndas møteprotokoll for 13. juni 2001 er saken omtalt slik:

"Ombudsmannen hadde den 5.april d.å. skrevet følgende brev til Distriktskommando Nord-Norge (DKN):

"Med bakgrunn i meldinger via nyhetsmediene ble det under Ombudsmannsnemndas besøk hos Div.6, Heggelia den 4. d.m. bekreftet at det under årets fellesøvelse "Joint Winter" forekom ett eller flere tilfeller av omfattende fysiske overgrep mot norske soldater som øvelsesmessig var tatt til fange.

Som kjent skal Ombudsmannen og nemnda bidra til å sikre interesser og rettigheter for det militære personell. I denne forbindelse ønsker nemnda en nærmere redegjørelse for det (de) nevnte tilfeller av fysiske overgrep som måtte ha funnet sted.

Det ønskes opplyst om overgrepens art og omfang, herunder også om gjeldende regler på området, eventuelle reaksjonstiltak mot overgriperne og om eventuelle fremtidige forebyggende tiltak.

Nemndas eventuelle ytterligere engasjement i saken vil bli vurdert på bakgrunn av distriktskommandoens redegjørelse. På forhånd takk."

Ved brev av 16. mai 2001 har DKN gitt følgende redegjørelse (utdrag):

"DKN tar avstand fra at personell som deltar på øvelser og blir tatt til fange, blir utsatt for slik behandling som er fremkommet. Som Ombudsmannen er kjent med organiseres det på hver øvelse over en viss størrelse, eget Stridsdommerapparat for bl.a. å dømme, veilede og ikke minst godkjenne de handlinger som pågår. I stridsdommerhåndboka, utdrag vedl. A, er det tatt inn noe om krigsfangetjeneste. Når dette er sagt, skal det også sies at det kan være vanskelig å kontrollere alle avdelinger, da ikke alle avdelinger har egen stridsdommer, blant annet mindre avdelinger som OP er, patruljer osv. I stridens hete kan det derfor ofte være vanskelig å kontrollere at regler, lover og selvpålagte bestemmelser som gjelder ved tilfangetakelse av personell overholdes.

...

Før øvelser er gjeldende bestemmelser for den som tar, og den som blir tatt til fange bekjentgjort for alle deltagende styrker. Avdelingene gjennomfører forut for øvelsene orienteringer til både befal og soldater, hvor tilfangetakelse er et av temaene det orienteres om. Hvordan DKN i fremtiden kan hindre episoder av de som man i dag etterforsker, er en stor utfordring. Informasjon og presisering av hva som kan gjøres og ikke gjøres vil være særdeles viktige momenter. I tillegg må det også fokuseres på "selvjustis" av den enkelte, samt at uenigheten må løses uten at voldshandlinger blir anvendt.

DKN beklager igjen at tilfeller som nevnt i vedlegg forekommer. Det vil i fremtiden være en utfordring å få henvendelser av lignende art til opphør.

Saken ble tatt opp til drøfting og ombudsmannen ble anmodet om på nemndas vegne, å bemerke overfor DKN at man tar til etterretning at de ansvarlige for begåtte regelbrudd vil bli behandlet i samsvar med de råd som måtte komme fra Krigsadvokaten. Man ønsker også å bemerke sen rapportering av de antatte tilfeller av regelstridig fangebehandling, og at etterforskningen hittil tyder på visse mangler vedrørende kunnskaper om gjeldende regler.

Dersom den endelige etterforskning og undersøkelse skulle bekrefte behovet for en innskjerpelse av reglene forutsetter nemnda at dette finner sted."

DKN ble gjort kjent med disse synspunkter, og saken har senere ikke medført behov for ytterligere tiltak fra nemndas side.

2.9 Bonus for gjennomført førstegangstjeneste - innføring av vernepliktsstipend

Den alminnelige verneplikt danner et hovedgrunnlag for norsk forsvarspolitik. Ordningen har sin hjemmel i Grunnloven § 109 som legger en lik forpliktelse på "enhver statens borger" til å verne om sitt land.

Vernepliktsystemet er imidlertid i historisk perspektiv praktisert med varierende grad av byrdemessig likhet mellom de berørte borgere. Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av Forsvarets langtidsproposisjon i juni 2001, innebærer en ytterligere innskrenkning av det antall som vil bli pålagt å gjennomføre vernepliktstjeneste.

Nemnda er kjent med at det etter Stortingets anbefaling vil bli foretatt en vurdering av mulige former for "premiering" av dem som gjennomfører vernepliktstjeneste. Samme spørsmål er ved ulike anledninger også tatt opp av soldatenes tillitsvalgte, gjennom tillitsmannsordningen (TMO).

Nemnda er av den oppfatning at en utvikling i retning av at stadig færre pålegges vernepliktstjeneste, også innebærer en økning av belastningsulikheten for denne kollektive samfunnsbyrde. Det synes etter nemndas mening derfor å foreligge gode grunner for å overveie kompensasjonstiltak, eller "bonusordninger" for dem blant norsk ungdom, som gir sitt bidrag til samfunnet ved gjennomføring av vernepliktstjeneste.

Nemnda tillater seg derfor å anbefale at det innføres en ordning med vernepliktsstipend som bonus for gjennomført førstegangstjeneste.

Stipendets størrelse bør utgjøre 0,5 G (folketrygdens grunnbeløp) for gjennomført full førstegangstjeneste, og forholdsmessig nedtrappet for kortere førstegangstjeneste.

Ordningen antas å måtte gjøres gjeldende også for pliktmessig gjennomført sivil vernepliktstjeneste. Nemnda vil derfor anta at saken bør løses i samarbeid mellom Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet.

2.10 Temporær underbemanning

Nemnda viser til befaringsrapportene for inneværende og tidligere år, hvor mannskapenes tillitsvalgte gjentatte ganger reiser kritikk over en urimelig vakt- og tjenestebelastning i sommermånedene, grunnet mannskapsmangel. Ombudsmannens kontor har motatt henvendelser med melding bl.a. om tjenestebeordringer på mer enn 100 timer pr. uke. I andre tilfeller om sammenhengende tjeneste over 3 måneder med kun én fridag som avbrudd.

Nemnda er klar over at de eksisterende innkallingsrutinene er fastlagt med bakgrunn i et ønske om at flest mulig skal kunne avvikle en 12 måneders førstegangstjeneste med kun 1 års utdanningsavbrudd.

Dette medfører at hovedtyngden (ca. 60-75 pst.) av årskullene innkalles til tjeneste fra juli/august, med dimettering inntil 12 måneder senere. Faktisk dimisjon finner imidlertid sted allerede 4-6 uker før ordinær dimisjonsdato ved at mange innvilges 6 ukers førtids-dimisjon, eller avdelingen nytter muligheten for 4 ukers avkorting av førstegangstjenesten for budsjettmessig innsparing. For året 2000 ble 75 pst. av den rekvirerte styrke innkalt i 2. halvår og 25 pst. i 1. halvår.

Nyinnkalte mannskaper er disponible for nyttetjeneste først 6-8 uker etter innrykk og gjennomført grunnopplæring. Dette system skaper et årlig tilbakevendende problem i form av sterk underbemanning i perioden juni-oktober. Det er nemndas oppfatning at den forannevnte urimelige overbelastning av enkelte soldater i denne perioden ikke kan fortsette som en del av tjenestesystemet i Forsvaret.

De militære bestemmelser om den ukentlige programmerte tjeneste begrenset til 42,5 timer, inneholder så mange unntaksbestemmelser og lokale tilpasningsmuligheter at regelen i nevnte tidsperiode synes å eksistere kun som en illusjon.

Problemet med den temporære underbemanning kan etter nemndas mening bare løses ved enten å sanere tjenesteoppgaver eller ved økt bemanning.

Det er nemndas oppfatning at avdelingens rett til å avkorte førstegangstjenesten med 4 uker i perioden mai-oktober bør bringes til opphør. De budsjettmessige innsparinger ved dimettering av mannskapene bør kunne innpasses andre deler av året.

Med bakgrunn i at Forsvarets tjenstlige bruk av vernepliktige mannskaper ikke har noen lovmessige begrensninger finner nemnda å ville anbefale ansvarlige myndigheter å overveie innført bestemmelser i vernepliktsloven som fastsetter en maksimumsgrense for den daglige og ukentlige programmerbare soldattjeneste. En slik maksimumsbegrensning bør gjelde avdelingens daglige og ordinære fredsvirksomhet, men ikke under øvelser eller i beredskapssituasjoner.

Skulle disse tiltak ikke være dekkende vil nemnda anbefale at Forsvaret gis utvidede muligheter for korttidsengasjement av personell, for utføring av nødvendige gjøremål under en midlertidig personellknapphet.

2.11 Behandlingstilbud for skadet militært personell

I fjorårets rapport til Stortinget, Dokument nr. 5 (2000-2001) redegjorde nemnda for sitt engasjement vedrørende Forsvarets behandlingstilbud overfor militært personell som blir skadet under tjeneste, nasjonalt som internasjonalt.

Nemnda tillot seg bl.a. å påpeke at Forsvaret vil måtte påregne økende krav til kunnskap om og behandlingsmuligheter for helseskader etter tjeneste i ulike fredsoperasjoner utenlands.

Nemnda har med tilfredshet merket seg at Stortingets forsvarskomite i sin innstilling til nevnte rapport, Innst. S. nr. 315 (2000-2001), bl.a. viser til opprettel-

sen av et militærmedisinsk utdannings- og kompetansesenter (MUKS). Nemnda vil anta at etableringen av MUKS, videreføringen av Prosjekt Bæreia, det etablerte Stressmestringsteamet for internasjonale operasjoner og samarbeidet mellom ulike sivile og militære medisinske instanser vil bidra til at vårt samfunn, samlet sett, vil kunne gi eventuelle skadede nødvendig behandling og oppfølging. Det er også nemndas interesse at det nevnte bredere medisinske engasjement vil gi grunnlag for å opprettholde Forsvarets evne til skadeforebyggelse og betryggende medisinsk seleksjon ved uttak av personell til krevende tjenesteoppdrag.

2.12 Saker som er behandlet av ombudsmannen

I 2001 har Ombudsmannen behandlet totalt 87 registrerte saker. I 30 av de ferdig behandlede saker er avgjørelsen endret i favør av klageren. I tillegg har det vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene. På sidene 12-27 er det i innberetningen gitt en nærmere beskrivelse av en del av sakene som er blitt behandlet.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene ser slik ut:

FD og fellesstaber	30 pst. (43)
Hæren	33 pst. (22)
Sjøforsvaret	20 pst. (21)
Luftforsvaret	15 pst. (14)
Heimevernet	2 pst. (0)

Tallene for 2000 i parentes

2.13 Befaringer

Nemnda har i 2001 foretatt 11 befaringer, og på sidene 27-33 i innberetningen gis en detaljert rapport fra disse befaringene.

3. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunnar Halvorsen, Leif Lund og lederen Marit Nybakk, fra Høyre, Bjørn Hernæs og Åge Konradsen, fra Fremskrittspartiet, Vidar Andersen og Per Roar Bredvold, fra Sosialistisk Venstreparti, Kjetil Bjørklund, fra Kristelig Folkeparti, Åse Wisløff Nilssen og fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, har merket seg at det i 2001 ble behandlet 87 klagesaker, og at en medholdsandel på 40 pst. ligger noe over gjennomsnittet de senere år. Komiteen vil i likhet med nemnda uttrykke tilfredshet over at omstillingen og nedbemanningen i Forsvaret ikke har medført et økt antall klagesaker.

Når det gjelder disiplinærsituasjonen opplyses det at det i forhold til 1999 har vært en mindre økning i antallet refsels i både Sjøforsvaret, Luftforsvaret og fellesinstitusjonene, men at denne økningen blir mer enn oppveid av en klar nedgang i refsels ved Hærens

avdelinger. Komiteen viser til at det har vært en økning av antallet brudd på rusmiddelreglene fra 1999 til 2000, og støtter nemndas vektlegging av behovet for en bredt anlagt bekjempelse av narkotikaproblemet i Forsvaret.

Komiteen understreker at forsvarssjefens iverksettelsesdirektiv for innføring av minimumssatser for velferdsformål må etterleves av militæravdelingene, slik at den tilsiktede likebehandlingen av soldater kan oppnås, og viser til at forsvarskomiteen i Innst. S. nr. 315 (2000-2001) anmodet Forsvarsdepartementet om å sørge for at dette direktivet ble etterlevd, og har merket seg at det synes å ha funnet sted en viss utvikling i positiv retning. Komiteen vil be Forsvarsdepartementet om en redegjørelse for hvilke tiltak som er satt i verk for å bringe dette i orden.

Komiteen støtter nemndas anbefaling om at voksenopplæringsbudsjettet opprettholdes på et nivå som sikrer at undervisningstilbudene oppleves som en reell kompensasjon for det studie- og opplæringstap militærtjenesten medfører. Komiteen viser også til at voksenopplæringstilbudet (VO) i Forsvaret er verdifullt når det gjelder å bidra til å redusere arbeidsløshet blant ungdom etter militærtjeneste og til meningsfylt fritid under militærtjenesten. Komiteen er enig med nemnda i at budsjettmidlene til VO fortsatt bør disponeres og fordeles som øremerkede midler fra sentralt hold, slik at samordnede undervisningstilbud blir sikret økonomisk. Komiteen støtter også nemndas anbefaling av at det gjøres en nærmere vurdering av hvordan samarbeidet mellom VO og Vernepliktsverket og sesjonene kan styrkes, med sikte på å legge til rette for at de vernepliktige bedre kan planlegge hvilket VO-tilbud en vil benytte seg av under tjenestetiden.

Komiteen tar informasjonen om fysiske overgrep mot tilfangetatte soldater under øvelsen "Joint Winter 2001", og viser til at denne saken er tatt opp med For-

svarsdepartementet. Departementet har i sitt svar av 13. mai 2002 beskrevet status i saken, og aktuelle tiltak for at slike hendelser kan unngås i fremtidige øvelser. Komiteen er enig i de beskrevne tiltak og viser spesielt til at ansvaret for øvelser ligger på operativ linje og at øvingsleder har et særlig ansvar. Komiteen understreker at det må stilles strenge krav til kunnskap om gjeldende regler på dette området.

Komiteen har merket seg nemndas anbefaling av en ordning med vernepliktsstipend som bonus for gjennomført førstegangstjeneste, og vil komme tilbake til dette i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 55 (2001-2002) (Gjennomføringsproposisjonen). Komiteen viser til omtalen av "den tredje verneplikt" i St.meld. nr. 17 (2001-2002), og velger å behandle saker som angår vernepliktsmessige forhold under ett i forbindelse med innstillingen til Gjennomføringsproposisjonen.

Komiteen vil be Forsvarsdepartementet om en vurdering av hvilke tiltak som er best egnet når det gjelder å avhjelpe problemene med sterk underbemannning i perioden juni-oktober, og deler nemndas oppfatning av at dette ikke kan fortsette som en del av tjenestesystemet i Forsvaret.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers intet å bemerke, viser til dokumentet og rår Stortinget til å fatte slikt

vedtak:

Dokument nr. 5 (2000-2001) - om Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1. januar - 31. desember 2001 - vedlegges protokollen.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 14. mai 2002

Marit Nybakk
leder

Kjetil Bjørklund
ordfører

Bjørn Hernæs
sekretær